

Un centre cultural amb vocació internacional i ciutadana

Una entrevista amb Josep Sampera, director de la Fundació Palau / Centre d'Art de Caldes d'Estrac

MAIA CREUS

Durant les darreres dècades, hem assistit a un veritable fenomen de proliferació de Museus i Centres d'Art arreu del territori del país, lligat a aquell conegut lema polític de «situar cada ciutat en el mapa del món». El primer pas en aquest desig sempre s'ha confiat a l'arquitecte, de manera que actualment disposem de nombroses infraestructures culturals i museístiques que, amb més o menys fortuna, han creat iconografies i espais emblemàtics dignes de formar part del mapa cultural territorial del país. Tot i això, tal com ha quedat demostrat, un bon equipament no és cap garantia de rendibilitat cultural i cívica. Les problemàtiques que envolten les formes i maneres d'analitzar, mostrar i ensenyar el patrimoni artístic no són fàcils, i han de ser sotmeses constantment a la validació dels dinàmics fluxos socials i a les revisions de la història. Certament, un gran repte tan sols assumible des d'una estreta col·laboració entre els gestors culturals i els professionals de la cultura.

Existeixen exemples paradigmàtics d'aquest tipus de relacions i col·laboracions. La Fundació Palau-Centre d'Art de Caldes d'Estrac, n'és un exemple. Amb un patronat que no desconfia dels professionals de la cultura i un director lúcidament conscient dels seus límits: *«els gestors culturals no podem saber-ho tot, per tant necessitem dialogar i mostrar-nos permanentment receptius a les idees i propostes que ens vénen dels artistes i professionals de la cultura»*. Així s'expressa Josep Sampera, actual director de la Fundació Palau, a qui hem demanat que ens parli del repte permanent de situar la vila de Caldes en el mapa internacional de l'art i, alhora, constituir-se en un centre de cultura viva per al seus vilatans.

Josep Sampera. Des del seu origen, la Fundació Palau va nàixer amb la idea i voluntat clara de constituir-se en un centre d'irradiació cultural; un laboratori d'idees destinades a investigar i donar a conèixer les col·leccions de l'escriptor Josep Palau i Fabre i, per voluntat expressa del fill, també del pare Josep Palau i Oller. Com és conegut, Palau i Fabre (Barcelona, 1917-2008) és un estudiós de prestigi internacional de l'obra de Picasso, de qui fou gran admirador i amic personal. Al voltant d'aquesta relació particular en va sorgir una col·lecció privada d'obra i de documents valiosíssima inscrita en el nucli dels autors i ambients de les primeres avantguardes històriques. Josep Palau i Fabre va dedicar les darreres dècades de la seva vida a buscar complicitats i suports per constituir una fundació que acollís tot aquest valuós material, com també, les col·leccions del seu pare, pintor i, sobretot, professional del disseny, les arts aplicades i les arts gràfiques. Després d'un dificultós itinerari amb alcaldes i institucions de tot el territori català finalment fou Joan Rangel,

Taller de paisatge de l'exposició Presències i Desaparicions / Foto: Sitesize

aleshores alcalde de Caldes d'Estrac, qui va fer seu un projecte d'ambició ciutadana. Recuperar l'antic esplendor de Caldetes recuperant l'activitat que la vila marinera havia tingut als inicis del segle vint amb la moda de l'estiueig. Restituir l'antic Hotel Colon i el benefici saludable de les aigües termals era una part de l'ambiciós programa. La segona fou atraure cap a Caldetes la Fundació Palau. Aquell projecte finalment es va dur a terme gràcies a la implicació decidida, també, de Manuel Royes, president de la Diputació de Barcelona. Josep Palau i Fabre es va comprometre a llegar totes les seves col·leccions, tant d'art com documentals, a canvi de que l'Ajuntament de Caldes i la Diputació es comprometessin a rehabilitar dues cases veïnes com a seu de la futura Fundació i a assegurar-ne el sosteniment futur. I així fou. L'any 2003 la Fundació Palau es va inaugurar en dues fases, al maig i a la tardor. Per comprendre l'activitat de la Fundació Palau cal recordar que, tal com consta en els estatuts, fou constituïda i té la seu a Caldetes, però la seva activitat no es limita a aquest àmbit territorial, sinó tot al contrari. La seva acció vol arribar i, arriba, a tot el territori català i, més enllà de les nostres fronteres, té una clara vocació i implicació internacional.

Maia Creus. Aquesta doble direccionalitat cap al territori més immediat encara que amb el punt de mira i d'inserció en la xarxa internacional de l'art no és cosa fàcil. Com ho treballem?

J.S. No és fàcil però ho anem aconseguint. Som un equip reduït que treballa creant complicitats, col·laboracions i intercanvis. Tan sols d'aquesta manera es pot dur a terme, tal com fem, una triple agenda cultural: una destinada al nostre públic més immediat, els ciutadans de Caldetes i del Maresme; als ciutadans barcelonins i també de tot el territori català. Això significa que treballem en la revisió constant de les col·leccions; en la ideació d'exposicions temporals i exposicions itinerants, com

per exemple, la que vàrem fer al voltant del *Guernica* que va estar itinerant entre 2007 i 2010 per tot Catalunya. Al voltant de les exposicions, habitualment oferim programes pedagògics i activitats escolars que són molt seguides.

M.C. Un dels reptes de la Fundació és donar a conèixer la personalitat polièdrica del seu fundador, Josep Palau i Fabre, escriptor, poeta, historiador, crític d'art, activista cultural, col·leccionista i intel·lectual implicat.

J.S. Sí, aquest és un dels grans reptes que explica, per exemple, que hàgim creat el Festival d'Estiu de Poesia que, amb sis anys, ja ha assolit renom internacional. Parlem de poesia en un sentit ampli que inclou música, espectacles teatrals o cinema. En les seves característiques, és el més destacat que es programa a l'estiu. Aquest fet l'ha convertit en un cita cada vegada més consolidada.

M.C. El fet de posar en relació la poesia amb altres llenguatges com el teatre, la música i el cinema, dona compte d'un aspecte fonamental de l'esperit de l'avantguarda com és la idea d'un art total integrador de tots els llenguatges. El nostre país ha donat figures emblemàtiques en la figura de pintor-poeta o poetes immersos en la creació d'un llenguatge visual, a vegades també teatral, com ara el propi Josep Palau i Fabre, Joan Brossa o el seu admirat Joan Salvat-Papasseit, Albert Ràfols Casamada o Antoni Llena, entre tants d'altres.

J.S. De fet aquest és un dels nostres eixos de treball: la relació de Palau i Fabre amb autors com Miró, Clavé, Julio González, Pau Gargallo, Antoni Tàpies o Joan Ponç, així com amb autors més recents com Miquel Barceló o Perejaume. Precisament, un altre exemple d'aquest esperit d'avantguarda l'hem rescatat revisant el treball en col·laboració entre Josep Palau i Ràfols Casamada dut a terme l'any 1965. Aquesta investigació ha donat lloc a la mostra itinerant *Albert Ràfols-Casamada. El traç i la paraula*, amb obra cedida en vida pel propi Ràfols-Casamada, que viatja arreu de Catalunya acompanyada d'un programa pedagògic d'aproximació i interpretació.

M.C. En un text recent Joan Casassas dóna voltes sobre l'ànim deprimit que predomina a Catalunya a l'hora d'escriure i interpretar la nostra història cultural. Ens mirem com a permanents seguidors dels grans moviments culturals europeus i per això mateix, tendim a una endèmica autodesvalorització. «*Malgrat que de casa nostra han sortit Gaudí i Jujol, Torres-Garcia i Picasso, Fenosa i Miró, Salvat-Papasseit i Foix, s'ha anat creant, (a) críticament, la bola de la manca d'avantguarda a Catalunya*»¹. Sigui per les causes que sigui, segurament moltes i complexes, el cert és que els nostres autors, actuals i històrics, excepte el fenomen sociopolític Gaudinià, tenen poca projecció internacional, i la que tenen s'ha aconseguit a base d'un gran esforç mai liderat des d'una clara política de país. El cas Palau i Fabre no n'és una excepció. Com treballa la Fundació Palau per contrarestar aquest fet?

J.S. L'obra poètica i dramàtica de Palau i Fabre no és prou coneguda fora de les nostres fronteres, però en canvi és un autor de reconegut prestigi internacional com a estudiós de la figura i l'obra de Picasso. Potenciant al màxim aquest reconeixement,

la Fundació Palau assoleix, també, divulgar i potenciar l'obra del Palau poeta i escriptor. En aquest sentit, ara estem a punt de presentar el llibre pòstum de Palau i Fabre sobre Picasso. El quart i últim volum del monumental estudi es presentarà a la Fira de Frankfurt i serà publicat en versió trilingüe, per l'editorial Polígrafa sota la cura de Julià Guillamon. Com un altre exemple de la pluralitat d'iniciatives que du a terme la Fundació, m'agradaria parlar del *Premi Internacional d'assaig Josep Palau i Fabre*. Cada edició es convoca en dues modalitats, una d'obra inèdita, i una segona d'obra editada a qualsevol lloc del món, que es tradueix i edita en català i en castellà. Les obres seleccionades pel Jurat, format per noms de prestigi internacional, ajuden a situar la llengua catalana en el circuit literari internacional.

M.C. Un atractiu permanent i indiscutible de la Fundació Palau són les sales d'exposició permanent organitzades a partir de tres tesis de lectura. La sala *Barcelona 1900-1936*, recull la col·lecció de Josep Palau i Oller, el pare de Palau i Fabre, que fou pintor i col·leccionista d'art, juntament amb obres d'artistes coetanis com Josep Mompou, Labarta o Isidre Nonell. La sala *Estimat Picasso* exhibeix un conjunt d'obres picassianes des dels inicis del pintor fins als darrers anys de la seva vida. Per últim la sala *Defensa de l'Avantguarda* recull l'obra d'artistes com Miró, Clavé, Juli González o Gargallo. També incorpora el testimoni de la col·laboració de Palau amb artistes com Ràfols-Casamada o la seva relació amb pintors com Tàpies i Ponç i amb els més actuals Barceló i Perejaume. A aquest conjunt d'obres s'hi afegeix un valuós Centre de Documentació sobre el qual la Fundació treballa permanentment seguint el fil de les activitats que es van programant. En paral·lel a aquest treball de temporalitat lenta de gran abast històric, la Fundació desenvolupa un programa temporal d'exposicions reconegudes ja, entre el sector professional i amplis sectors de públics, pel seu rigor i valor expositiu. Amb un equip de treball tan reduït, com abordeu tanta activitat?

J.S. Fem de la necessitat virtut. Assumim els nostres límits però, en canvi, estem oberts a les idees dels artistes i professionals amb qui ens relacionem. Cada exposició té un plantejament diferent precisament en relació amb els artistes, els crítics o els historiadors amb qui treballem. Per exemple, en el cas de l'exposició d'Antoni Llena que ara presentem, ha estat ell mateix qui n'ha determinat exactament el contingut, els recorreguts, els textos, la forma de presentació, etc. Altres vegades s'hi impliquen membres del propi patronat com Perejaume, que en algunes mostres ell mateix ens ha donat les pautes expositives. Però l'experiència recent més innovadora per a nosaltres i el nostre públic va tenir lloc al voltant de l'exposició *Presències i Desaparicions. El pintor Joan Vila-Puig i Caldes d'Estrac*, presentada del gener al maig de 2011. Amb motiu de la mostra, el grup Sitesize (Joan Vila Puig i Elvira Pujol) varen organitzar el projecte pedagògic *Laboratori d'imaginari* amb la finalitat d'estimular una forma nova i participativa de mirar la pintura de paisatge.

M.C. Un tipus de recerca que de fet identifica el treball de Sitesize, inserit en les pràctiques artístiques vinculades a la interpretació de les identitats col·lectives en relació amb els territoris, al paisatge, a la memòria i a l'arxiu. Els propis autors presenten en aquestes mateixes pàgines la seva forma d'interpretar la història de l'art des d'una perspectiva pedagògica innovadora, participativa, viva i estimulante.

¹ Vegeu Enric Casassas, «Quelcom que compromet», al catàleg *Salvat-Papasseit, poetavantguardistacatalà*, Institut de les Lletres Catalanes, Centre d'Art Santa Mònica, Edicions 62, barcelona, 2010, p. 156.